HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ה"ג **היינו דאמר ליה הכוח מינח לרבי נחמן וכו'**: **לקוט בדוד.** לקח ישראל ומלוך עליהם כמו נקטיה. מרבעים שנה לקוט בדוד בדור קטן של מרבעים שנה שהוא משוה מדורות שלפניו ומסתמא היינו משיח שמיונין גדולים יהיו בדורו ופסטיה דקרא מיהת גבי מתי מדבר מצד מלכותו משיח. שבעת ימי המשתה כן יהיו עליך שבעת ימים שהיו מיכאי יכולין לשמוע נחמן בלבי היה טמון הדבר: **נ) למען ירבו ימיכם כימי השמים על הארץ.** ולא עמדו בהרצים כל כך מצד עתידין לעמוד כשיבא משיח **חתן.** שבעת ימי המשתה כן יהיו עליך שבעת ימים ויומו של חתן שהוא כולו יום טוב ושמחה:

והיינו דא"ל ההוא מינא לרבי אבהו אימתי אתי משיח א"ל לכי חפי להו חשוכא להנהו אינשי א"ל מילתא קא לייטת לי א"ל קרא כתיב [1]כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה תניא ר' אליעזר אומר ימות המשיח ארבעים שנה שנאמר [2]ארבעים שנה אקוט בדור רבי אלעזר בן עזריה אומר שבעים שנה שנאמר [3]והיה ביום ההוא ונשבחת צור שבעים שנה כימי מלך אחד איזהו מלך מיוחד הוי אומר זה משיח רבי אומר שלשה דורות שנאמר [4]יראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים [ו]ר' הילל אומר אין להם משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה אמר רב יוסף שרא ליה מריה לרבי הילל חזקיה אימת הוה בבית ראשון ואילו זכריה קא מתנבי בבית שני ואמר [5]גילי מאד בת ציון הריעי בת ירושלים הנה מלכך יבא לך צדיק ונושע הוא עני ורוכב על חמור ועל עיר בן אתונות תניא אידך ר' אליעזר אומר ימות המשיח ארבעים שנה כתיב הכא [6]ויענך וירעיבך ויאכילך וכתיב התם [7]שמחנו כימות עניתנו שנות ראינו רעה רבי דוסא אומר ד' מאות שנה כתיב הכא [8]ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה וכתיב התם שמחנו כימות עניתנו רבי אומר ג' מאות וששים ושמש שנה כמנין ימות החמה שנאמר [9]כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה מאי יום נקם בלבי

נחיכרי לך גליתי. שלא הוצאתי דבר מפי שהיו מיכאי יכולין לשמוע מצד בלבי היה טמון הדבר: **נ) למען ירבו ימיכם כימי השמים על הארץ.** ולא עמדו בהרצים כל כך מצד עתידין לעמוד כשיבא משיח: **למשוש חתן.** שבעת ימי המשתה כן יהיו עליך שבעת ימים ויומו של חתן:

מלכך שנה: **כי מי נח.** כמו כימי נח כשהצון הקטים שנשבע בידו לאותו זמן שנשבע ה' מעבור מי נח עוד על הארץ כן נשבעתי בפי אותו משבון נשבעתי מקלף עליך ומגער בך שלא אחריב את עולמי לאחר שיבא משיח עד שיכלה זה הזמן: **לא נתנאנו.** טובה לישראל: **עין לא ראתה.** לחין קן לדבר: **לזיקים חינן עומדין.** דגדול כחן של בעלי תשובה שמין בריה יכולה לעמוד (לפניהם) [במחיצתם]: **בריה נלחות.** שמתרחק מן הקב"ה ואח"כ שב אליו בתשובה והדר שלוש לקרוב מעיקרא לריך גמור דגדול כחן של בעלי תשובה: **שהיה רחוק מן העגיבה.** כל ימיו להיינו לריך גמור: מפיקורוס ומגלה פניס מפורש לקמן [ע"ג]: **בריה נשר.** מילה: **מכלן.** מן הפסוק הזה שכתוב כי דבר ה' זוז (אחר ר"ש וכו' מחלל את הקדשים שמחלל קדשים ומזה מועדות ומגלה פניס כו' היינו דבר ה' זוז) דזיון הוא: **מפר בריה.** היינו את בריתי הפר: **מועדות.** מולו של מועד: **דקדוק** וכ. חסרות ויתרות: **מק"ו [וזה] ומגוירה שוה [וון].** [ומש"ל רבו גזירה שוה] לא גמר מדבו: **ממנה.** זה שעושה כמו שלינה עיקר: **זה העובד ע"ז.** היינו דבר ה' דבור שדבר הקב"ה בעלמו ליסראל דאנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמעונו: **חווך.** לשנותה: זמר

א"ר יוחנן ללבי גליתי לאבריי לא גליתי ר"ש בן לקיש אמר ללבי גליתי למלאכי השרת לא גליתי תני אבימי בריה דרבי אבהו ימות המשיח לישראל שבעת אלפים שנה שנאמר [10]ומשוש חתן על כלה (כן) ישיש עליך (ה') אלהיך אמר רב יהודה אמר שמואל ימות המשיח כמיום שנברא העולם ועד עכשיו שנאמר [11]כימי השמים על הארץ רב נחמן בר יצחק אמר כימי נח עד עכשיו שנאמר [12]כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי [ז]אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן [א]כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא [13]עין לא ראתה אלהים זולתך (אלהים) יעשה למחכה לו ופליגא דשמואל דאמר שמואל [ב]אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד ואמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן כל הנביאים לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה אבל צדיקים גמורים עין לא ראתה אלהים זולתך ופליגא דרבי אבהו דא"ר אבהו [ז](א"ר) [ג]מקום שבעלי תשובה עומדין שם צדיקים אינן עומדין שם שנאמר [14]שלום שלום לרחוק ולקרוב ברישא רחוק והדר קרוב מאי רחוק רחוק דמעיקרא ומאי קרוב קרוב דמעיקרא ודהשתא ורבי יוחנן אמר לרחוק שהוא רחוק מעבירה קרוב שהוא קרוב מעבירה ונתרחק ממנה וא"ר חייא בר אבא [ט]א"ר יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו [ד]אלא למשיא בתו לתלמיד חכם ולעושה פרקמטיא לתלמיד חכם ולמהנה תלמיד חכם מנכסיו אבל תלמידי חכמים עצמן עין לא ראתה אלהים זולתך [ו]מאי עין לא ראתה אמר רבי יהושע בן לוי זה יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית [ט]ר"ל אמר זה עדן לא ראתה עין מעולם וא"ת אדם היכן דר בגן ואם תאמר גן הוא עדן תלמוד לומר [15]ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן: והאומר אין תורה מן השמים וכו': תנו רבנן [16]כי דבר ה' בזה [ס]ומצותו הפר הכרת תכרת זה האומר אין תורה מן השמים ד"א [ע]כי דבר ה' בזה זה אפיקורוס ד"א כי דבר ה' בזה זה המגלה פנים בתורה ואת מצותו הפר זה המפר ברית בשר הכרת תכרת הכרת בעולם הזה תכרת לעולם הבא מכאן אמר [פ]רבי אליעזר המודיע [ק]המחלל את הקדשים והמבזה את המועדות [ר]והמפר בריתו של אברהם אבינו והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה [ש]והמלבין פני חבירו ברבים אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא תניא אידך כי דבר ה' בזה זה האומר אין תורה מן השמים [ת]ואפילו אמר כל התורה כולה מן השמים חוץ מפסוק זה שלא אמרו הקדוש ברוך הוא אלא משה מפי עצמו זהו כי דבר ה' בזה ואפילו אמר כל התורה כולה מן השמים חוץ מדקדוק זה מקל וחומר זה מגזרה שוה זו זה הוא כי דבר ה' בזה תניא היה רבי מאיר אומר הלומד תורה ואינו מלמדה זה הוא דבר ה' בזה רבי נתן אומר כל מי שאינו משגיח על המשנה [ב]כל שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק רבי ישמעאל אומר זה העובד עבודת כוכבים מאי משמעה דתנא דבי ר' ישמעאל כי דבר ה' בזה זה המבזה דבור שנאמר [א] [17]אנכי ה' אלהיך לא יהיה לך אלהים אחרים וגו' [כ]רבי יהושע בן קרחה אומר כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר רבי יהושע אומר כל הלומד תורה ומשכחה דומה לאשה שילדה וקוברת רבי עקיבא אומר זמר

15. וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים: בראשית ב י 16. כִּי דְבַר יְיָ בָּזָה וְאֶת מִצְוָתוֹ הֵפֵר הִכָּרֵת תִּכָּרֵת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא עֲוֹנָהּ בָּהּ: במדבר טו לא הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי: שמות כ ב

הגהות הגר"א

[א] גמ' זה המבזה דיבור שנעל"ז לא למשה. ממקי ב' ויכוחות לו למשה וע"ש להסר ליסראל:

מוסף רש"י

אין להם משיח לישראל. שחזקיה היה משיח ועליו נאמרו כל הנבואות שנאמרו על ישראל ועל ירושלם קרן לצית ישראל ועמד ורעה בעוז ה' (לעיל צח:). **לא נתנבאו.** הנבואות והנחמות (ברכות לד:) דכתי נחמות שלנו (שבת סג.). **עין לא ראתה.** עין של עניים לא שלטה להאותו (שם) לא נראית ולא נגלית לשום נביא (ברכות שם). **שהוא רחוק מעבירה.** שהיה רחוק כל ימיו מן העבירה, להיינו לזיק מעיקרו (שם). **פרקמטיא.** מתעסק בממון תלמיד חכם כדי להגיע לידם שכר והם פניין לעסוק בתורה ע"י אלו (כתובות קיא:). **המגלה פנים בתורה.** לא על דברי תורה בחוצפה ובגלוי עזות פניו, כגון מנשה שהיה יושב ודורש בהגדות של דופי, לא היה למשה לכתוב אלא ומעמע היתה קלגס, ואלך לחזק בימי קלינ חניס (שבועות יג.). **המחלל את הקדשים.** שלינו משמען בהלכה ומחלל מקדושתן (אבות פ"ג מ"א). **והמבזה את המועדות.** מילל חולו של מועד בעשיית מלאכה, או שהוא בהם מהגא חול בתחילה ובסוף, דהוחיל ואינם חמורים כיום טוב שלינו חוסם לשומרם, כל אלה נפקי מכי דבר ה' זה, שהוא בהם מהגא בזיון (שם). **והמפר בריתו כו'.** שלינו רולה לימול, את ברינתו בפר (שם). **והמגלה פנים בתורה כו'.** להיינו שמקיזקום למנשה שהיה דורש בגנות של דופי כו' (שם). **והמלבין פני חבירו ברבים.** לא ידענא היכי מפיק ליה מקרא (שם. ועי"ש של"ג כן כאן). **המלבין.** לחזיל קומתא ואתי מיזלא (שם).

תורה אור השלם

1. כִּי הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יְכַסֶּה אֶרֶץ וַעֲרָפֶל לְאֻמִּים וְעָלַיִךְ יִזְרַח יְיָ וּכְבוֹדוֹ עָלַיִךְ יֵרָאֶה: ישעיהו ס ב
2. אַרְבָּעִים שָׁנָה אָקוּט בְּדוֹר וָאֹמַר עַם תֹּעֵי לֵבָב הֵם וְהֵם לֹא יָדְעוּ דְרָכָי: תהלים צה י
3. וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא וְנִשְׁכַּחַת צֹר שִׁבְעִים שָׁנָה כִּימֵי מֶלֶךְ אֶחָד מִקֵּץ שִׁבְעִים שָׁנָה יִהְיֶה לְצֹר כְּשִׁירַת הַזּוֹנָה: ישעיהו כג טו
4. יִירָאוּךָ עִם שֶׁמֶשׁ וְלִפְנֵי יָרֵחַ דּוֹר דּוֹרִים: תהלים עב ה
5. גִּילִי מְאֹד בַּת צִיּוֹן הָרִיעִי בַּת יְרוּשָׁלִָם הִנֵּה מַלְכֵּךְ יָבוֹא לָךְ צַדִּיק וְנוֹשָׁע הוּא עָנִי וְרֹכֵב עַל חֲמוֹר וְעַל עַיִר בֶּן אֲתֹנוֹת: זכריה ט ט
6. וַיְעַנְּךָ וַיַּרְעִבֶךָ וַיַּאֲכִלֶךָ אֶת הַמָּן אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִעֲךָ כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצָא פִי יְיָ יִחְיֶה הָאָדָם: דברים ח ג
7. שִׂמַּחְתָּנוּ כִּימוֹת עִנִּיתָנוּ שְׁנוֹת רָאִינוּ רָעָה: תהלים צ טו
8. וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: בראשית טו יג
9. כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי וּשְׁנַת גְּאוּלַי בָּאָה: ישעיהו סג ד
10. כִּי יִבְעַל בָּחוּר בְּתוּלָה יִבְעָלוּךְ בָּנָיִךְ וּמְשׂוֹשׂ חָתָן עַל כַּלָּה יָשִׂישׂ עָלַיִךְ אֱלֹהָיִךְ: ישעיהו סב ה
11. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ: דברים יא כא
12. כִּי מֵי נֹחַ זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֲבֹר מֵי נֹחַ עוֹד עַל הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקְצ�ף עָלַיִךְ וּמִגְּעָר בָּךְ: ישעיהו נד ט
13. וּמֵעוֹלָם לֹא שָׁמְעוּ לֹא הֶאֱזִינוּ עַיִן לֹא רָאְתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה לוֹ: ישעיהו סד ג
14. בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתָיִם שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר יְיָ וּרְפָאתִיו: ישעיהו נז יט
17. אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהָיִךְ אֲשֶׁר

יב א מיי' פ"ח מהל' תשובה הלכה ז וע"ש בכ"מ:
ב [מיי' פ"ט מהל' תשובה הל"ג ופי"ב מהל' מלכים הל' ג]:
ג ג מיי' שם פ"ו הלכה ד:
ד [מיי' פ"ג מהל' דעות הל' ג טוש"ע י"ד סי' רנ סעי' יח]:
יד ה מיי' פ"ג מהל' תשובה הלכה יד:
ו [מיי' שם הל' יח]:
ז [מיי' שם הל' יד ופ"ו מהל' דעות הל"ד ופ"ג מהל' תשובה הל"ז טוש"ע יו"ד סי' קע סעי' נח]:
טו ח מיי' פ"ג מהל' תשובה הלכה ח:
טז ט מיי' פ"ג מהל' ת"ת הלכה יג ממג עמן יג טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף כה: